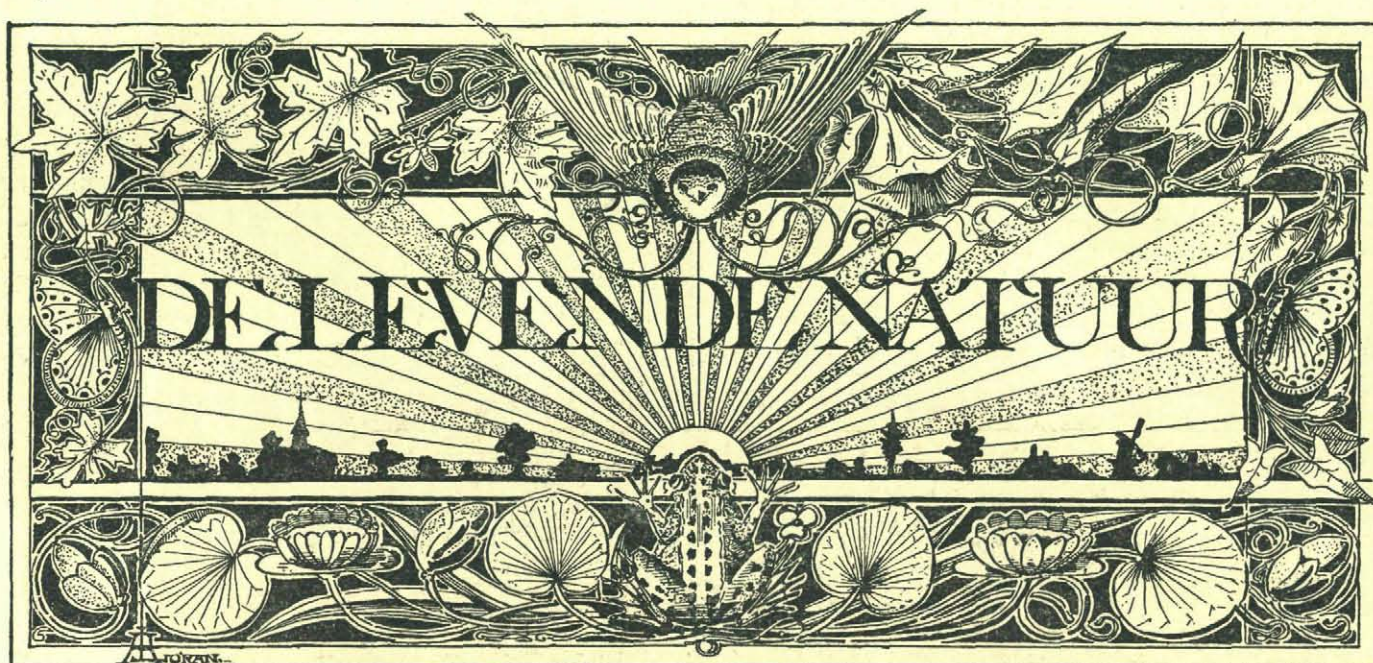

REDACTIE

E. HEIMANS, Amsterdam en JAC. P. THIJSSSE, Bloemendaal.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

VOGELBESCHERMING OP DE WADDENEILANDEN.

(Vervolg van blz. 124).

De vogelwereld van de West-Friesche of Nederlandsche Waddeneilanden is ontzaglijk veel rijker dan die van de Oost- en Noord-Friesche. Wij winnen het en in 't aantal soorten en in 't aantal individu's. De Duitschers hebben alleen op ons voor, dat bij hen dat dozijn paren van de Reuzenster broeden met misschien nog enkele paren van Dougall's Zeezwaluw (*Sterna Dougalli* Mont.) die in 1903 door Rohweder op Amrum zijn gevonden.

Daar staat tegenover dat op onze eilanden, met name op Texel, tientallen van soorten broeden, die op geen der Oost-Friesche of Noord-Friesche eilanden meer worden aangetroffen of er nooit geweest zijn, nl. dodaars, zwartkop meeuw, slobbeend, kluit, grutto, wulp, waterral, waterhoentje, meerkoet, blauwe reiger, tortelduif, gierzwaluw, oeverzwaluw, roodkop-klauwier, roek, kauw, ekster, wielewaal, boomkruipertje, koolmees, pimpel, bastaardnachttegaal, braamsluiper, zwartkop, fitis, tiftjaf, zanglijster, merel en roodborst.

Er schult in deze omstandigheid een ernstige waarschuwing. Honderd jaar geleden kwamen zeer veel van deze soorten nog op de Noord-Friesche eilanden voor, maar ze zijn er nu uitgestorven. En als we niet oppassen, dan gaat het bij ons

denzelfden weg op. Tegenwoordig is de vogelrijkdom van Texel, Vlieland en Terschelling nog wel zoo groot, dat wie er voor 't eerst van zijn leven komt, zijn handen ineenslaat over zoo'n overvloed van vogels. Maar 't wordt steeds minder.

't Is nu twintig jaar geleden, dat ik voor 't eerst op Texel kwam en ik kan u verzekeren, dat in die tijd het aantal vogels er zeer belangrijk is verminderd. Gaan we twintig jaren verder terug, dan wordt de tegenstelling nog sterker. In 1870 vond Holkema in de duinen achter Hoorn op Texel zoetwaterplassen, meer dan 100 H. A. groot en hier en daar 1.5 M. diep, en daar broedden in groot aantal de lepelaars en de purpurreigers.

Door het graven van de Moksloot zijn die duinvalleien gedraineerd, daardoor verdwenen terstond die zeldzame vogels. Van tijd tot tijd probeeren de lepelaars het nog eens, op Texel te nestelen, maar tot nu toe zijn ze er niet in geslaagd, een blijvende standplaats te verkrijgen.

Sedert dien tijd is de cultuur onophoudelijk bezig geweest, om de vogels te verdringen. De droogmakerijen De Prins Hendrikpolder en Het Noorden verschaften gedurende eenigen tijd uitmuntende broedplaatsen, waaronder vooral De Bol in Het Noorden een groote bekendheid heeft verworven. In den

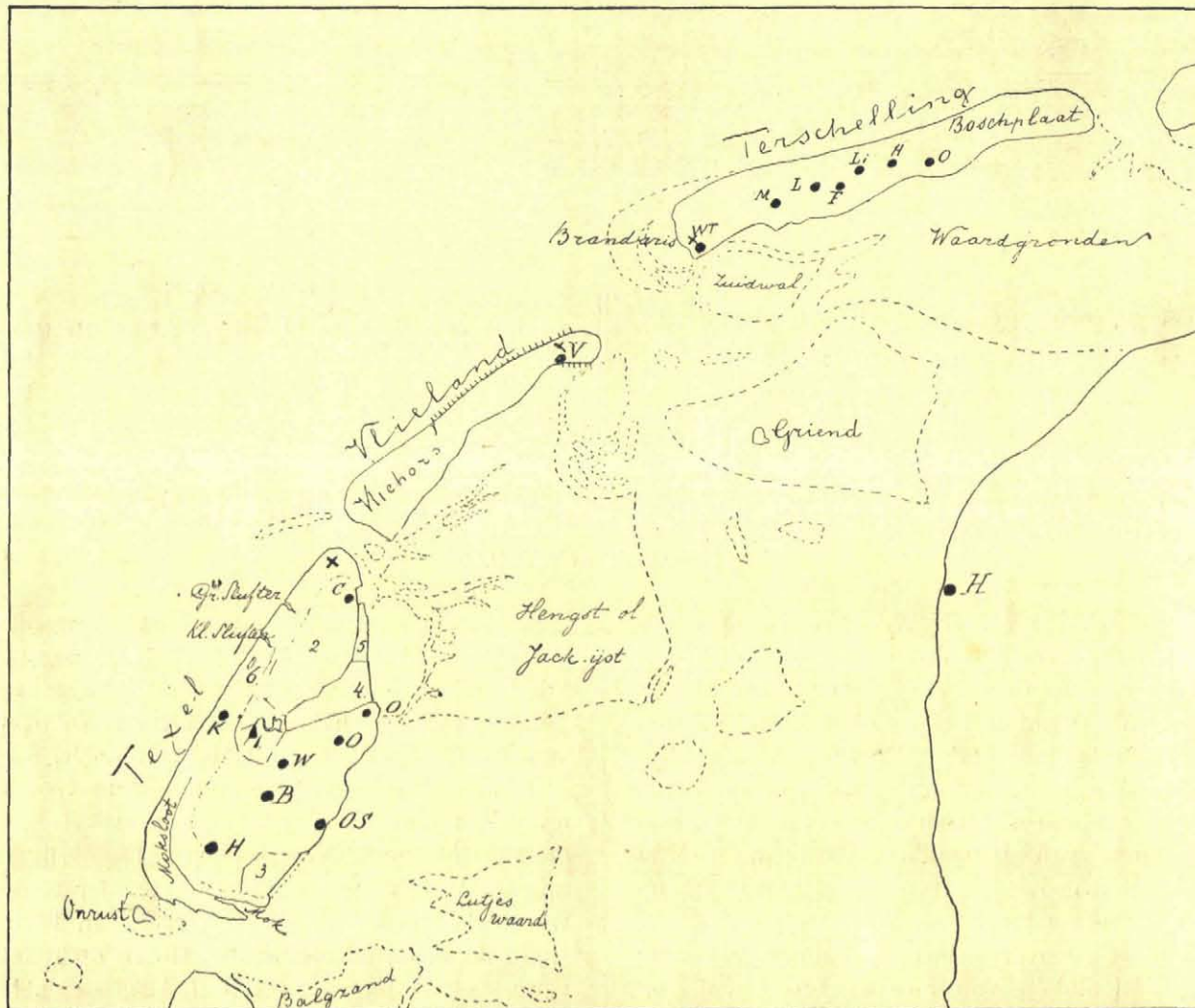

eersten jaargang van ons tijdschrift heb ik daar reeds het een en ander van verteld (zie: „Een week in een vogelparadijs“) en ook later in woord en beeld dat gewichtig terrein bekend trachten te maken. In 1904 bereikte het zijn hoogtepunt met de vestiging van een talrijke kolonie Groote Zeezwaluwen (*Sterna cantiaca*).

Doch toen dreigde reeds groot gevaar. De landbouw zag een kansje, om de waardeloze gronden van Het Noorden productief te maken en stuk

De Groote Zeezwaluwen zijn er nooit teruggekomen en zoeken nog steeds een rustige broedplaats.

O, als we eens een paar uitgestrekte terreinen rustig konden houden, wat zouden er zich een vogels vestigen. Want ze zoeken allerwegen naar goede broedplaatsen, getuige de Stormmeeuwen, die voor 't eerst na jaren zich weer gevestigd hebben op Rottum en op Schouwen en de eidereenden, die sinds 1906 op Vlieland broeden en die 't ook al op Terschelling hebben geprobeerd. Ik hoop

Het rijkste vogelterrein in Europa.

1. De polder Waal en Burg. 2. Eyerlandsche polder. 3. Prins Hendrik polder. 4. Polder Het Noorden. 5. Polder De Eendracht. 6. Het meertje De Mui.

voor stuk kwam in cultuur. De pas opgerichte Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten trachtte De Bol te koopen, maar 't perceel werd ver boven ons bod afgemijnd en toen was het gedaan. In hetzelfde jaar reeds werd de heele Zeezwaluwenkolonie door de koeien vertrapt en thans is het terrein doorgreppeld en gedraineerd en krijgt het langzamerhand geheel 't uiterlijk van gewoon weiland. En 't wordt zoo druk beweide, dat dit jaar alweer vele eieren en jongen vertrapt zijn.

maar, dat ze op Texel ook eens een kansje wagen.

Intusschen hadden ze niet beter kunnen doen dan juist Vlieland te kiezen. Daar is maar één dorp; de badgastendrukte in den zomer blijft hoofdzakelijk beperkt tot den Oosthoek van 't eiland, het overige deel is zoo goed als onbewoond. Wel is waar zijn tot nu toe telkens nesten uitgehaald, maar er zijn gelukkig op Vlieland ook nog mannen, die hart voor de vogels hebben en geen moeite zullen ontzien, om den welkomen gast vooruit te helpen.

Een lid van het Bestuur der Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten heeft dit jaar het eiland bezocht, om connecties aan te knopen en zoo mogelijk een nest te fotografeeren.

In beide opzichten is hij voortreffelijk geslaagd en daardoor zijn wij in de gelegenheid aan onze lezers de eerste fotografien te vertoonen van een in Nederland broedende eidereend. Er waren dit jaar twee nesten op Vlieland en van één weten we zeker, dat het broedsel gelukkig geslaagd is. Nu hopen we maar, dat het 't volgend jaar nog beter zal gaan en de eidereend behoorlijk zal genieten van de bescherming, die de jachtwet haar verzekert, wat des te gemakkelijker moet vallen, daar heel Vlieland Staatsdomein is. Daar kan dus een even volstreckte vogelbescherming worden uitgeoefend als op Rottum.

Rottum is al sinds lange jaren het best beschermde vogelterrein in de heele wereld. Niemand komt op 't eiland zonder toestemming van den Voogd, niemand raakt aan de eieren als de Voogd, en 't is den Voogd zijn welbegrepen eigenbelang, dat hij de vogels ontziet. Er is echter één ongelukkige omstandigheid: Rottum is ten ondergang gedoemd. Ieder jaar slaat het af, in onzen tijd is de vogelbevolking er al met vele duizenden verminderd en 't is alleen maar een kwestie van tijd, dat dit vogeleiland een vogelzandbank zal worden evenals Simonszand, Boschplaat, Rottumerzand, Engelschmansplaat en Griend. En nog een poosje later kan op geen van die banken een vogel meer huizen, 't worden allemaal waardgronden. Misschien houdt het diluviale Griend 't nog 't langste uit.

Het ligt daarom voor de hand, om beschermde terreinen in te richten op Texel en Vlieland. Op Terschelling zal 't niet zoo gemakkelijk gaan, want dit eiland is zeer dicht bevolkt, er wordt veel landbouw uitgeoefend en als de harde weg door al die dorpen klaar is, door West Terschelling, Midsland, Landerum, Formerum, Lies en Hoorn naar Oostereind, dan zijn de duinen er heelemaal niet vrij. Vlieland is veel beter geschikt en kan door de Staat zonder veel kosten en moeite gemaakt worden tot een vrijplaats voor zilvermeeuwen, eidereenden en sterntjes.

Maar Texel spant toch de kroon en als daar goed gewerkt wordt, dan is zelfs de mogelijkheid niet buitengesloten, dat de lepelaars en de purperreigers er weerkeeren en het eiland weer het mooiste vogelterrein van de heele wereld wordt. De Texelaars zelf willen graag helpen. Wel schuilen er hier en daar nog van die eierroovers, die bebroede eieren zoeken, om er de kalveren en varkens mee te voeren; wel hebben ze dit jaar nog in Waal en Burg op één perceel al de kluitennesten verstoord en het kiekendievennest bij de Nederlanden in brand gestoken, maar de meerderheid denkt er

anders over en een vijftigtal van de beste Texelaars zijn toegetreden als lid van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

Deze vereeniging zelf heeft zich door het écheq in Het Noorden niet uit het veld laten slaan en is door schenking (een prettige manier) in het bezit gekomen van 7 H. A. hooiland in het hartje van het eiland, midden in den polder Waal en Burg. 't Is het zwarte driehoekje bij het cijfer één op mijn kaartje. Die polder is het mooiste terrein voor weide- en moerasvogels, dat ik ken; het wemelt er van kieviten, kluiten, grutto's, tureluurs, kemp-hanen, vischdiefjes, zwartkop-meeuwen, zwarte sterntjes en er heeft in 1907 een ralreiger gebroed. Die groote vogelrijkdom is vooral toe te schrijven aan de aanwezigheid van het meertje Het Kil met de beide kreeken Molenkil en Rommelpot, die met hun rietzoomen en slijkoevers een heerlijk verblijf voor de vogels vormen.

Nu moet de vereeniging op die 7 H. A. laten zien, hoe hooibouw en vogelbescherming kunnen samengaan. Het stukje is maar klein, doch 't is te hopen, dat het bezit wordt uitgebreid. Ieder uwer, die daaraan helpen wil, kan zich bij mij aanmelden.

Doch er is nog veel meer te doen, want in Waal en Burg huizen voornamelijk de weidevogels. Ook het strandgevogelte en de duinfauna moeten geholpen worden.

Nu ligt er even benoorden het dorp Koog een allermerkwaardigst duinterrein, dat door schapenbeweiding wat in de versukkeling is geraakt, maar waard is, om ten eeuwige dage ongerept gelaten te worden als een voorbeeld van typische duinformatie met hoogst eigenaardige planten- en dierenwereld. 't Is een complex van hooge duinen, uitgestrekte valleien met groote zoetwaterplassen en een zandvlakte, waarover de zee soms diep landwaarts in doordringt. Het heele terrein is ongeveer vijf kilometer lang en een kilometer breed en omvat o. a. de botanisch zoo beroemde vlakte van de Nederlanden, het meertje de Mui en den zeearm den kleinen Slufter. Hier nestelen watersnippen, dodaarsjes, koeten, reigers, kiekendieven, maar ook kluiten, plevieren, dwergsterntjes en meeuwen. In den trek-tijd komen er allerlei vreemde gasten, in de heesters huist een groote verscheidenheid van zangvogeltjes. De flora van de vochtige duinpannen is hier in al haar rijkdom aanwezig en op de duinhellingen groeit naast de zeewinde (*Convolvulus Soldanella*) nog de laatste Jeneverbes. Vroeger stonden de Texelsche duinen vol jeneverbessen, daar „fakkel“ genoemd; maar in 1889 hebben de Texelaars ze haast alle uitgetrokken om er hunne huizen mee groen te maken bij gelegenheid van 't jubelfeest van Koning Willem III. In 1891 vond ik er nog een paar achter de Westen, maar die zijn nu

ook verdwenen, zoodat thans alleen een enkele forsche plant is overgebleven in de duinen van De Nederlanden.

Aan den kant van den kleinen Slufter vormen zich telkens nieuwe duintjes en nieuwe valeien en 't is hoogst interessant, daar de vorderingen van den plantengroei na te gaan. Alle Texelsche duinen zijn staatsdomein.

Op verzoek en met medewerking van de Ver-

dorp met een badhotel en onder de tegenwoordige wetten en bepalingen. Als de broedtijd voorbij is, houdt de bewaking op en dan komen de zomergasten, die vrij ronddwalen door het duin en waaronder er altijd zijn, die alleronhebbelijkst huishouden onder de bloemen. Zal er van dit schitterend terrein iets terecht komen, dan moet het werkelijk, onder scherpe bepalingen, ingericht worden als vrijplaats voor planten en vogels.

Vlieland, 30 Juni 1903.

De eerste in Nederland gefotografeerde broedende Eidereend.

Photo van A. BURDET

eeniging tot Behoud van Natuurmonumenten wordt dit terrein sedert eenige jaren in den broedtijd bewaakt onder leiding van den Heer Min, opzichter bij de Staatsbebossing, een man, zooals er maar weinig zijn, en die aan groote kennis en liefde voor de natuur een practischen zin en een onvermoeibare vlijt paart.

Intusschen is het niet gemakkelijk, een terrein van 500 H. A. te bewaken, in de nabijheid van een

Ik denk altijd maar aan die Memmert, die door het Duitsche rijk aan de vogelbeschermers is verpacht voor drie mark 's jaars met zeshonderd mark toegift. Als onze Staat nu ook eens zoo uit den hoek kwam, dan waren we alweer een heel eind verder en Texel kreeg weer lepelaars.

Er is nog iets. Het vogelleven van onze Waddeneilanden concentreert zich in hoofdzaak om het Eierlandsche gat. De vloedstroom, gestuit door de

hooge buitengronden van Vlieland, komt uit het zuidwesten opzetten, buigt om de Texelsche vuurtorenduinen, de Eyerlandsche duinen, om en verspreidt zich dan door talrijke kreeken over de waardgronden achter Vlieland en Terschelling. Al die kreeken, Kolk, IJst, Focksdiep, Vogelzwin, Engelsche vaarwater, loopen tenslotte dood; alleen naar het zuiden langs Het Scheer en De Pan is een niet altijd even zekere doorvaart, waarlangs ge-

reeds ingedijkt de Eyerlandsche polder, de polders Het Noorden, De Eendracht en De Volharding. Buiten de Eendrachtspolder liggen al weer rijpe schorren, ter breedte van meer dan een kilometer en als men bij laag water over de Vlake van Kerken wandelt, ontmoet men overal tusschen de zand- en schelpruggen uitgestrekte slibkommen. Voor het meerendeel zijn deze overvloedig begroeid met het zeldzame klein zee gras (*Zostera nana*). Hoogerop

Vlieland, 30 Juni 1909.

Nest en eieren van de Eidereend.

Photo van A. BURDET.

meenschap bestaat tusschen Cocksdoorp en Oosterend.

Deze doorvaart verdeelt de waardgronden in twee stukken; het oostelijke, grootste stuk is De Hengst of Jack-IJst, het westelijk gedeelte, dat zich aansluit aan de polders Het Noorden en De Eendracht wordt op de kaarten de Vlake van Kerken genoemd.

Nu schijnt dat Eierlandsche water zeer slibrijk te zijn en de condities voor bezinking bijzonder gunstig. In minder dan een eeuw tijd zijn hier

op de eigenlijke slikken is een dichte vegetatie van Zoutmelde (*Suaeda*) en Zeemelde (*Obione*), terwijl de rijpe schorren zelf met velerlei grassen zijn bezet en met een mooie streep van zilveren Zeealsem en blauwe Lamsoortjes overgaan in den Eendrachtsdijk.

Deze waardgronden zijn het heele jaar door het tooneel van een rijk en bont vogelleven. De herfst-trek is regelrecht op dit plekje gericht en honderden vogels van allerlei soorten pleisteren er een paar

dagen of eenige weken, om zich te sterken voor verdere tochten. Dit zijn niet alleen de zwemvogels en steltloopers, die men vanzelf hier kan verwachten, maar ook allerlei soort van zangvogels: lijsters, tapuiten, roodstaartjes, winterkoninkjes, meezen, spreeuwen, kauwen, zwaluwen, vinken, keepen, kneutjes, kwikstaartjes, leeuwerikken, piepers. De zaadeters vinden er overvloedig voedsel aan de vruchten van al die meldesoorten en ook aan insecten mangelt het daar in October niet.

De strandloopers zijn er natuurlijk legio en zoolang ze niet gestoord worden, zoo mak, dat men de troepen tot op een meter afstands kan naderen. Langs de laagwaterlijn staan talloze wulpen, reigers, lepelaars en aalscholvers. Bij hoog water komen de eenden en duikers opzetten en deze vormen den heelen winter door met oeverpiepers en sneeuwgorzen wel de hoofdbevolking van het vogelland.

In het voorjaar probeeren verschillende vogels, om op de schorren te broeden en dat zou wel goed gaan, als ze maar met rust werden gelaten. Het zijn voornamelijk, in 't hooge deel piepers, leeuwerikken, tureluurs en kieviten, in de lagere streken sterntjes, kluiten, strandpleviertjes en verscheidene plekken zien er uit als opzettelijk ingericht voor de groote sterns. De rijkdom aan slib en schelpen maakt dezen grond bijzonder geschikt voor broedterrein van strandvogels, daar hier geen gevaar bestaat voor het onderstuiven der nesten, wat op zuiver zand zoo dikwijls gebeurt.

Behalve de broedvogels huizen hier ook den heelen zomer duizendtallen van niet broedende vogels, jonge dieren, die nog een of twee jaar te wachten hebben, eer ze tot broeden geraken. Nooit of nergens heb ik zulke ontelbare scharen gezien van scholeksters en rosse grutto's als hier. Die rosse grutto's broeden in Noord-Europa, maar de eenjarige vogels blijven voor 't grootste deel in de Waddenzee. Toen wij op een Juni-dag bezig waren, die schorren achter de Eendracht te verkennen, meenden we ver in zee nog weer een nieuw eiland te ontdekken. We baggerden er heen door 't ondiepe water, maar toen we naderbij kwamen, scheurde het eiland zich stuks-gewijze van 't zeevlak af en veranderde in een vlucht van naar schatting zes duizend grutto's.

Zoolang deze schorren een strand zijn, kan er van vogelbescherming niet veel komen. Maar als de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten er eens een dijkje om kon leggen en op 't hoogste stuk een paar boerderijen stichtte, dan wonnen we hier dubbel en dwars terug, wat we aan Den Bol verloren hebben. De bewoners van de boerderijen zouden dan meteen kunnen zorgen voor de bewaking van het lagere gedeelte, dat letterlijk disponibel zou zijn voor al de vogels, die elders door de zee of

door de cultuur worden verdreven. Het spreekt van zelf, dat alleen door steun van velen deze origineele stichting tot stand zal kunnen komen. Het denkbeeld zelf is afkomstig van den uitnemenden vogelvriend en vogelkenner Jan Trap van Oosterend.

Nu even resumeeren. Op 't oogenblik is de werkelijke vogelbescherming op de Nederlandsche Wadden-eilanden beperkt tot het gebied van de Staatsbebossing en de zeven H. A. van De Steert, eigendom van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten aan het Rommelpotskil in den polder Waal en Burg. Dat is niet veel.

Indien wij er echter in slagen, dat gebied in Waal en Burg uit te breiden, een vogelpolder te stichten achter de Eendracht en van het Rijk te verkrijgen, dat de duinperceelen tusschen paal 21 en paal 26, omvattende De Nederlanden, de Mui en de Slufterbollen bestemd zullen worden als vrijplaats voor de Nederlandsche Flora en Fauna, dan krijgen we een beschermd terrein, zooals er geen tweede in Europa bestaat.

Daarbij komt nog, dat het beste deel van de bevolking van Texel en Vlieland warme sympathie gevoelt voor deze en dergelijke maatregelen, zoodat het onvermijdelijke politie-toezicht weinig tegenstribbeling behoeft te vreezen en zelfs hopen mag op welwillende medewerking. Dit alleen is reeds duizend gulden waard.

Texel, Vlieland en ook Terschelling kunnen op deze manier niet alleen worden het toevluchtsoord voor Flora en Fauna, maar een prachtig en rijk waarnemingsveld voor allen, die de levende natuur beminnen, vooral voor hen, die niet in staat zijn, dag aan dag met de natuur verkeerden, en daarom in korten tijd zooveel mogelijk van haar rijkdom wenschen te genieten.

JAC. P. THIJSSSE.

HET DETERMINEEREN DER HOOGERE ZWAMMEN.

(Vervolg en slot van blz. 133.)

III.

Een vraag is gemakkelijker te stellen dan te beantwoorden, zoo ook de vraag gesteld aan het slot van mijn vorig artikel.

De eenige oplossing van het vraagstuk ligt evenwel mijns inziens opgesloten in het feit, dat twee meer zien dan een, en velen meer kunnen zien en opmerken dan enkelen.

Wanneer een aantal natuurvrienden, die zich met liefde en kennis op de bestudeering der zwammen